

5. ULUSLARARASI BODRUM FİLM FESTİVALİ: UZAK 'AMA' YAKIN

16-20 Eylül tarihleri arasında gerçekleşen Bodrum Film Festivali'ne ve festivalde Sinema Yazarları Derneği (SİYAD) Eleştirmenler Ödülü için yarışan 9 belgesel filme kısaca göz attık.

■ SENEM AYTAÇ

Bodrum Belediyesi ve Avrasya Sanat Kolektifi işbirliğiyle bu yıl beşincisi düzenlenen Uluslararası Bodrum Film Festivali, 16-20 Eylül tarihleri arasında gerçekleştirildi. Bu yıl tema başlığı 'Uzak 'ama' Yakın' olan festivalde, Balkan menşeli filmlerin yanı sıra 'Documentarist Seçkisi', 'Derviş Zaim Retrospektifi', 'Dünya Festivallerinden Seçkiler' ve 'Belgesel Panorama Türkiye' başlıklı bölümler bulunuyordu. Olkan Özyurt (Sabah)

ve Şenay Aydemir (Referans) ile birlikte SİYAD Eleştirmenler Jürisi olarak, ilk ya da ikinci filmini gerçekleştirmiş olan "genç" yerli belgeselcilerin çektiği dokuz filmi değerlendirmek üzere katıldığımız festivalde, Siyad Eleştirmenler Ödülü'nü Can Candan, Serdar Değirmencioğlu ve Giyotin Film'in birlikte gerçekleştirdikleri *3 Saat* ile Belmin Söylemez, Berke Baş, Haşmet Topaloğlu ve Somnur Vardar'ın yönetmenliğini yaptıkları *Bu Ne Güzel Demokrasi!* adlı filmler arasında paylaşım kararı aldık.

Kolektif bir ruhla, yoğun bir çaba ve emeğin sonucunda gerçekleştirilmiş olan bu iki belgesel, sadece ele aldıkları konular açısından değil, ele aldıkları konuyu işlerken kullandıkları sinema dili açısından da Türkiye belgeselciliğinde önemli bir yerde duruyorlar. Her iki filmin de ellerindeki malzemeyle ortaya çıkardıkları dramatik kurgu, filmlerin öne çıkmasının en temel sebeplerinden biri. Fakat sadece bu iki film değil, seçkide izlediğimiz dokuz filmin tamamı da Türkiye belgeselciliğinin çok yakın bir zamanda gerçekleştirmiş olduğu atılıma dair bir fikir veriyordu.

Belki de güzel bir tesadüf eseri olarak, seçkide yer alan filmlerin neredeyse yarısının ortak paydası, kadın yönetmenler tarafından gerçekleştirilmiş ve kadın hikâyeleri anlatan filmler olmalarıydı. *Bu Ne Güzel Demokrasi!*'nin yanı sıra, biri Hollandalı biri Türk iki kadın DJ'i buluşturan Elvan Kıvılcım'ın *She-J'*, Emine Emel Balcı'nın balıkçılık yapan kadınları konu alan filmi

Gölün Kadınları ve Emel Çelebi'nin tek başlarına doğayla iç içe yaşayan üç kadının hikâyelerini birleştiren *Lilit'in Kızkardeşleri* adlı filmlerinin her biri kendi ayakları üzerinde duran, güçlü kadınların hikâyelerinden besleniyordu.

Festivalde gösterilen bir diğer önemli film ise, Karadeniz Sahil Otoyolu projesini eleştiren ve sırf bu sebepten İnebolu ve Abana'daki gösterimleri engellenen *Son Kumsal*'di. Belgeselin gösteriminin ardından yapılan ve filmin yönetmeni Rüya Arzu Köksal, yapımcısı Aydın Kudu, Birgün sinema yazarı Cüneyt Cebenoyan ve Latife Tekin'in de katıldığı panelde, filmin maruz kaldığı baskı ve sansürün hikâyesinden yola çıkarak ifade özgürlüğünden çevre sorunlarına birçok konu seyrincilerin de katılımıyla tartışıldı.

Seçki içerisindeki ilginç konulu iki filmi ise, Ahmet Ilgaz'ın, Mısır Hıdivi Abbas Hilmi Paşa'nın 1905 yılında çalıştırmak üzere Mısır ve Sudan'dan Dalaman'a getirttiği ve bir kısmı oraya yerleşip "Türkleşen" Arap kökenli insanların hikâyesini anlattığı ve böylelikle Türkiye'deki örtük ırkçılığın ironik bir resmini sunan *Sütlü Çikolata* ile Türkiye'nin en eski ve halen çalışmakta olan iki üstüvane (motosikletli akrobat) ustasının hikâyesini konu alan *Alamet-i Üstüvane* (Serdar Güven) adlı belgesellerdi.

Halihazırda sınırlı gösterim imkânlarına sahip olan ve olası gösterimlerinde de türlü sorunlarla karşılaşan belgeseller için Bodrum'da açılmış olan bu alan, Türkiye'de yakın dönemde yapılan belgeselleri bir arada izleme fırsatı sunması açısından oldukça önemli. Bu sene filmleri seçkide gösterilen bu "genç" yönetmenlerin belgesele olan yaklaşımlarındaki "yenilik" ve çeşitlilik de ayrıca sevindirici.

LONDRA POSTASI

■ ALISA LEBOW

Yeni trendi duydunuz mu: Animasyon belgesel. Neden olmasın? En çok akılda kalan kimi grafik romanlar kurmaca olmayanlardır. Art Spiegelman'ın 'Maus'unu ya da Marjane Satrapi'nin 'Persepolis'ini düşünün. Büyük ihtimalle, *Persepolis* (2007) filmi izledikten sonra -yönetmenin hayatının gevşek bir uyarlaması olan otobiyografik uzun metrajlı diğer filmlerde de olduğu gibi- aklınıza belgesel kelimesi gelmemiştir. Bu biçimle ilgili bir mesele. *Persepolis*'in seçtiği biçim, anlatı sinemasının kod ve konvansiyonlarını kullanmasının yanı sıra, karakterleri seslendirmek üzere ünlü oyuncularını kullanıyor olması gibi nedenlerle de kurmaca filmi biçimsel özelliklerine yakındı.

Dün Londra'daki bir basın gösteriminde gördüğüm ise bambaşka bir şeydi. Bu yıl Cannes'da galası yapılan *Waltz with Bashir* (Yön.: Ari Folman; İsrail, 2008), bir asker, 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgaline dair bastırılmış hatıralarıyla ilgili bir belgesel ve filmin neredeyse tamamı animasyon biçiminde gerçekleştirilmiş. Yeniden canlandırma ve dramatisasyon tekniklerini bir arada kullanan bir belgesel düşünün ve sonra da bu dramatisasyonların 'canlı çekim' (live action) olarak değil animasyonla temsil edildiğini gözünüzde canlandırın. Film böyle tasvir etmekle ona haksızlık ettiğimin farkındayım, ama bunu yalnızca filmle ilgili bir fikir vermek için yapıyorum.

Şüphesiz, belgeselde animasyon kullanımını yeni bir şey değil. Askeri işgallerin haritaları ve benzeri öğelerin canlandırılması on yıllardır belgesellerde kullanılıyor. Bir yandan da, Michael Moore'un *Benim Cici Silahım*'ındaki (*Bowling for Columbine*, 2002) canlandırma Amerika tarihi dersi ya da Morgan Spurlock'un *Şişir Beni*'sinde (*Super Size Me*, 2004) izleyicileri irkiltten McNugget üretimi sekansı örneklerinde olduğu gibi, bilgilendirmek kadar eğlendirmeyi de amaçlayan belgesellerde de animasyon kullanımında bir artış olduğunu görüyoruz.

Belki de, belgesel filmcilerin animasyonu gerçekten ciddiye alıp uzun metrajlı filmler yapmaları sadece doğru zamanla ilgili bir meseleydi. 2007'de Amerika'da vizyona giren ilk uzun metrajlı animasyon belgesel olan Brett Morgen'in *Chicago 10*'i, Amerikalı savaş karşıtı aktivist Abbie Hoffman ve onun yandaşı olan Yippiler'in ünlü davasıyla ilgiliydi. Ancak bu film, 1968'de Chicago'da düzenlenen Demokrat Parti Kongresi sıradaki savaş karşıtı gösterilerin arşiv gö-

rüntüleri ağırlıkta olmak üzere, animasyon ile arşiv görüntülerini bir arada kullanıyordu. Film, animasyonu, hakkında sadece yazılı dokümanlar bulunan, ünlü karnavalesk mahkeme sahnelerini yeniden yaratmak için kullanıyordu. *Waltz with Bashir* ise daha da ileri gidiyor ve yönetmenin yaptığı ya da yönetmenle yapılan konuşmalar ve söyleşilerde bile animasyona başvuruyor.

Southern California Üniversitesi'nde animasyon ve belgesel üzerine doktora tezi yazan Bella Honess Roe, belgesel filmlerde animasyon kullanımını konusunda genellikle iki

temel yol izlendiğini ileri sürüyor: 'ikame edici' ve 'yorumlayıcı'. Hiç arşiv görüntüsü olmayan, kayıp görüntülerin yerini tutan animasyon görüntüler 'ikame edici' olarak kullanırken; 'yorumlayıcı' animasyon sekanslar, belgesellerde, duygular, hayal gücü, hale-tiruhiye gibi, fotografik imgelerle temsil edilemeyecek olanı göstermek için kullanılıyor. *Waltz with Bashir*, hem 'ikame edici' hem de 'yorumlayıcı' animasyonları, çok güçlü bir etki yaratmayı başararak kullanıyor. Bu animasyon belgeselin duygusal gücü hafife alınmamalı.

(Çeviren: Senem Aytaç)

Alisa Lebow Londra'daki Brunel Üniversitesi'nde belgesel kuramı, tarihi ve prodüksiyonu üzerine ders veren bir sinemacı ve akademisyen. Ayrıca docİstanbul Belgesel Araştırmaları Merkezi'nin kurucu üyelerinden.

Alisa.Lebow@brunel.ac.uk

DUYURULAR:

• 12 Akdeniz ve 25 Avrupa Birliği ülkesi arasında ortak yapımların geliştirilmesini, bu ülkeler arasındaki profesyonel ve yaratıcı alışverişini teşvik etmeyi amaçlayan **Medimed** Avrupa-Akdeniz belgesel etkinliği, **10-12 Ekim** tarihleri arasında İspanya'nın Sitges kentinde gerçekleşiyor. Projelerin ortak bulmasının yanı sıra, bitmiş belgesel filmlerin yayıncı ve distribütörlerle buluşmasının da sağlanabileceği bir market etkinlik kapsamında düzenleniyor. (www.medimed.org)

• Belgeselde arşiv kullanımı konusunda üç bölümlük bir atölye olan **Archidoc**'un ilk eğitimi **13-17 Ekim** tarihleri arasında Paris'te gerçekleşiyor. Arşiv görüntülerin, özellikle de ailelerin özel, kişisel arşivlerinin belgesellerde yaratıcı olarak kullanımını desteklemeyi hedefleyen atölye, bu tür arşive dayalı projelerin uluslararası belgesel pazarına erişimini kolaylaştırmayı da amaçlıyor. (www.lafemis.fr)

• **Jihlava Uluslararası Belgesel Film Festivali**'nin paralel etkinliklerinden biri olan East Silver belgesel marketi **24-29 Ekim** tarihleri arasında gerçekleşiyor. Orta Avrupa ve Doğu Avrupa belgeselleri alanında özelleşen market, video kütüphanesi, katalog ve online bir veritabanından oluşuyor. (www.eastsilver.net)

• **Avrupa Konseyi**, belgesel yapımcılarını destekliyor; insan hakları, Avrupa'da demokrasi ve demokratik süreklilik, hukuk üstünlüğü, Avrupa'nın kültürel kimliği ve çoğulculuk ile azınlıklara karşı ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, terörizm, insan kaçakçılığı, organize suç ve yolsuzluk, siber suç ve çocuklara karşı şiddet gibi Avrupa toplumlarının karşı karşıya olduğu sorunları ele alan belgesel projelerinin yapımcıları ile görüşmek istiyor. Destekleyecekleri projelere Strazburg'da ücretsiz olarak film ekibi, çekim stüdyosu, ses ve montaj stüdyoları ve arşiv görüntüsü sağlayabiliyorlar. (www.coe.int/t/dc/av/contactsAV_en.asp)

BAŞVURU TARİHİ YAKLAŞAN FESTİVALLER

Slamdance Film Festivali

10 Ekim 2008
/ www.slamdance.com

Sanat Hakkındaki Filmler Festivali

10 Ekim 2008
/ www.artfifa.com

Clermont-Ferrand Kısa Film Festivali

5 Ekim 2008
/ www.clermont-filmfest.com

Visions du Réel

15 Ekim 2008
/ www.visionsdureel.ch

Full Frame

15 Ekim 2008
/ www.fullframefest.org

Fribourg Uluslararası Film Festivali

31 Ekim 2008
/ www.fiff.ch

Berlinale

31 Ekim 2008
/ www.berlinale.de

IFFR

1 Kasım 2008
/ www.filmfestivalrotterdam.com

Türkiye/Almanya Film Festivali

1 Kasım 2008
/ www.ffmpeg.net

San Francisco Uluslararası Film Festivali

7 Kasım 2008
/ www.sffs.org

BU AYKİ FESTİVALLER

Docupolis 1-5 Ekim 2008 / www.docupolis.org

Pariscience Uluslararası Bilim Filmleri Festivali

8-12 Ekim 2008 / www.pariscience.fr

Orta Doğu Uluslararası Film Festivali

10-19 Ekim 2008 / www.meiff.com

Cinéma Vérité-İran Uluslararası Belgesel Film Festivali

15-19 Ekim 2008 / www.irandocfest.ir

DocLisboa 16-26 Ekim 2008 / www.doclisboa.org

Ektopofilm-Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Filmleri Festivali

20-24 Ekim 2008 / www.ekotopfilm.sk

Jihlava Uluslararası Belgesel Film Festivali

24-29 Ekim 2008 / www.dokument-festival.cz

DOK Leipzig 27 Ekim-2 Kasım 2008 www.dok-leipzig.de

Miradas-Doc Uluslararası Belgesel Film Festivali

31 Ekim-8 Kasım 2008 / www.miradasdoc.com

DokMa-Maribor'da Belgeseller

2-8 Kasım 2008 / www.dokma.net